

1972

Petőfi és Kodály*

Mi kapcsolhat össze más-más korban élő embereket, alkotóművészeket? Általános emberi törekvések, egyéni alkatuk bizonyára. De művészi törekvések is. Nemcsak – természetesen a konkrét korok különbözőségei által befolyásoltan – a szűkebb értelemben vett művészi célok, hanem a művészet társadalmi, történelmi hivatásáról vallott felfogásuk is.

A történelem olykor „megismétli” önmagát, újra meg újra hasonló helyzeteket teremthet. Így különösen időszerűvé válhat egy korábbi, letűnt, de el nem felejtett korszak művészenek mondandója. Újra fontossá válhat, intés és erőt adó példa lehet. Ne feledjük még azt sem, hogy akár több emberöltőnyi távolságban élők munkássága úgy is rokonulhat, hogy szerepük, jelentőségük a maguk mesterségében, saját korukban, de egy nemzet egyetemes művelődéstörténetében is hasonló lesz: túl művészetük belső kérdésein, problémáin, általánosságban is koruk és nemzedékük legsúlyosabb problémáinak, de legszebb törekvéseinek szószólóivá válnak.

Mit jelentett Kodály Zoltánnak Petőfi Sándor személye és munkássága? Írásaiban mintegy két tucatszor említi, idézi. Ezekből világosan kitűnik, hogy Kodály a XIX. század, s egyáltalán az egész magyar költészet egyik legnagyobbjának tartotta Petőfit.

A zeneszerző és népzene kutató, zenetörténettel foglalkozó tudós számára példa is volt Petőfi költészete, hisz még Erkel Ferenc sem érte el zenében Petőfi és Arany színvonalát. Így fogalmaz a múlt század közepéről szólva: „Zenéjéről el lehet mondani, hogy zenei Petőfije nincs ennek a kornak, csak Petőfi-utánzóik vannak” a népies műdalban.

Tehát már pusztán művészi törekvések is rokonokká teszik a két nagy magyar művészt: mindketten a nép hangját akarták megszólaltatni és szólaltatták is meg műveikben.

Tóth Aladár már 1935-ben, Új Kodály-muzsika című – részben a kecskeméti dalárda hangversenye által ösztönzött – gyönyörű cikkében így ír Petőfi és Kodály művészi-szellemi rokonságáról: „A nagy perspektíva” azonban Kodály vegyeskarai közül a Mátrai képekben tárult fel először. Széles összefoglaló keretben sorakoznak itt egymás mellé egyrészt a magányosan bujdosó, másrészt a boldog közösség otthonát teremtő emberélet képei... A magyar szellem világában egyedül a „Téli esték”, a „Szülőföldem”, a „János vitéz” költője mérte fel így, egyetlen pillantással a teljes élet harmóniáját” A különbségekre is felhívja Tóth Aladár a figyelmünket: „Petőfi mintegy már bölcsőjébe kapta isteni ajándékként azt a diadalt, melyért

---

* Petőfi Népe, 1972. 12. 31., 6 o.

Kodálynak nehéz küzdelmet kellett vívnia”. „...Az ormokról elébe táruló élet-táj, végtelen átfogó harmóniájában Kodálynál: valódi „ígéret földje”. Ugyanolyan biztos, rendíthetetlenül igaz, de távolibb, szimbólumokba kerekítettebb, mint Petőfié.”

Ezek a megállapítások ma is, most is világosan feltárják számunkra a költő és a muzsikus művészetének közös vonásait, de a kor és az egyéniség adta motiváló különbségekre is rámutatnak.

Ha sorra vesszük Kodály Zoltán vokális életművét, fel kell figyelnünk arra, hogy első alkotói szakaszában szinte kizárólag dalokat írt, mégpedig régi magyar költők verseire elsősorban (a legnagyobb kortárs, Ady és a költőbarát Balázs Béla is csak mellettük kap helyet.) Ezek a dalok mind az egyéni líra hangján szólnak. Később a népdalfeldolgozások kerültek munkásságának középpontjába. Ezekben a művekben, mintegy népi életképekben – ahogy Petőfi a maga hasonló tárgyú költeményeiben, amint arra Tóth Aladár is rámutatott – az emberi élet teljességét rajzolja meg.

A harmincas évektől kezdődően – korábban csak a Psalmus Hungaricusban – a népe legfontosabb kérdéseit költői-zeneszerzői, sőt prófétai módon felvető közéleti, társadalmi és történelmi felelősséget sugárzó művek megszorodását figyelhetjük meg. Mindezeket pedig a közösség: a kórus hangján.

Kodály 1943 és 1955 között nyolc Petőfi-verset zenésített meg, javarészt (a mondanivaló sötét látomásainak és férfias keménységének megfelelően) férfikarra írva. A versek kiválasztása azt mutatja, hogy a zeneszerző mélységes rokonságot érzett a szabadságharc előtti idők és a háborús évek között. Sötét, vészterhes idők voltak, de egy boldogabb jövő ígérését is méhükben hordták. Erről vall a Rabhazának fia, mely éppen száz évvel a vers keletkezése után született meg.

A történelem keserű példáit sorolja fel és nemzeti önismeretre tanít Petőfivel az „Isten csodája” című férfikar, hogy vele együtt mondja ki: „Emberségünkből álljon fenn hazánk!” (1951-ben az írók és művészek békegyűlésén is ezt idézi!)

A háború után is Petőfi szavaival ébreszti a nép lelkiismeretét és hív harcba, országépítő munkára: „Oh hazám, mikor fogsz ismét / Tenni egy sugárt, egy kis fényt / Megrozsdásodott nevedre? / Mikor ébredsz önérzetre?”

Másban is összecseng még Petőfi és Kodály szava. A Bicinia Hungarica ajánlása – „...nem sokat ér, ha magunknak dalolunk, szebb, ha ketten összedalolnak. Aztán mind többen, százan, ezren, míg megszólal a nagy Harmónia, amiben mind egyek lehetünk. Akkor mondjuk majd csak igazán: Örvendjen az egész világ!” – a nagy költő szavaira, gondolatára rímel:

„Ha majd a szellem napvilága
Ragyog minden ház ablakán:
Akkor mondhatjuk, hogy megálljunk.
Mert itt van már a Kánaán!”